

М. Лясколо

(наук. кер. доц. Пивоварська К. Б.)

*студент V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

СПІВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «КОНТРОЛЬ» ТА «НАГЛЯД» У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Право на працю є невід'ємним правом кожної людини, а дотримання безпеки охорони праці, є важливою складовою реалізації права на працю. Стаття 43 Конституції України визначає, що «кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці» [1].

На думку більшості вчених, нагляд і контроль не є тотожними, а мають суттєві відмінності. З'ясування дефініцій нагляду та контролю, мають важливе значення для подальшої характеристики даного питання.

В. Жерканова зазначає, що трудове законодавство не розмежовує контроль та нагляд у сфері охорони праці, оскільки вони є нерозривними, але поряд з цим, між ними можна виокремити деякі відмінності. Різниця між контролем та наглядом полягає в тому, що контроль як одна із функцій управління, суб'єкт управління контролює діяльність об'єкта по дотриманні норм і правил трудового законодавства, а нагляд полягає у перевірці спеціальним державним органом дотримання вимог чинного законодавства у сфері охорони праці [2, с.237].

Н. В. Болтіна, аналізуючи трудове право України, вказує на те, що «нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю є особливою правозастосувальною діяльністю спеціально уповноважених органів, яка спрямована на захист трудових прав людини» [3, с. 237].

За визначенням Л. Г. Коняхіна нагляд і контроль не стали науковими термінами, які вичерпно відображають їх сутність та відмінність. [4, с. 11]. В деякій мірі він має рацію. Але в переважній більшості юристів не викликає сумнівів, що різниця між контролем та наглядом існує.

По-перше, відмінність між поняттями «нагляд» і «контроль» найбільш повно виявляється при порівнянні словосполучень. Наприклад, «громадський контроль», «контроль якості», «автоматичний контроль» та ін.

По-друге, нагляд здійснюється наглядовими органами за діяльністю посадовими органами за діяльністю посадових органів і осіб, що не перебувають у його підпорядкуванні; повноваження органу нагляду мають владний характер і чітко визначені в нормативно-правових актах; ці повноваження передбачають прийняття правоохоронного акта індивідуального характеру, який містить вимогу усунути правопорушення або передбачає санкцію.

По-третє, нагляд за дотриманням трудового законодавства означає перевірку законності рішення роботодавця, а контроль, перевірку цього рішення з огляду на його не лише законність, а й доцільність.

В. К. Колпаков, вказує, що «Нагляд — це здійснення спеціальними державними структурами цільового спостереження за додержанням виконавчо-розпорядчими органами, підприємствами, установами й організаціями та громадянами правил, передбачених нормативними актами [5, с. 675]. Контроль є найбільш поширеним і дійовим засобом забезпечення законності. Його сутність полягає в тому, що суб'єкт контролю здійснює облік і перевірку того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання і реалізує свої функції.

Згідно з думкою дослідників, контроль є важливою ознакою змісту державного управління. Залежно від того, на якому рівні й відносно чого він розглядається, контроль може бути охарактеризований як форма або вид діяльності, як принцип, як функція. У науковій літературі інколи зустрічаються тези про ототожнення нагляду і контролю

Інший погляд на співвідношення понять висловив Л. В. Коваль, який залежно від об'єкта, методу та мети впливу розмежовує поняття контролю та нагляду. Автор вважає, що збігається лише мета контрольної діяльності та нагляду. Це дотримання (виконання) законодавчих актів, забезпечення притягнення винних до відповідальності [6, с. 178].

В. К. Колпаков досить слушно зауважує, що контроль є найбільш поширеним і дійовим засобом забезпечення законності, а суть складається з того, що суб'єкт контролю виконує перевірку, а підконтрольний об'єкт виконує покладені на нього завдання. Нагляд, за визначенням автора, це здійснення спеціальними державними структурами цільового спостереження за додержанням виконавчо-розпорядчими органами, підприємствами, установами, організаціями, та громадянами правил, передбачених нормативними актами [7, с. 679.]

У чинних нормативно-правових актах поняття нагляд і контроль вживаються у нерозривній єдності, чим власне законодавець і підкреслює нерозривність цілей і завдань, що стоять перед державними органами. Відмінності між органами нагляду і контролю виявляються переважно в методах порушення і способах реагування на них. Так, відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року, державний нагляд (контроль) є діяльністю уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, прийнятого рівня безпеки для населення, навколишнього природного середовища [8].

На думку Є.А Панової, чітке розмежування поняття нагляду і контроль поступово втрачає силу. Також вона вважає, що ці поняття все частіше вживаються одне замість одного. Цю обставину підтвержує М. С. Студенікіна, яка ствержує, що тільки наглядових органів не існує. Бо на практиці завжди спостерігається співвідношення елементів нагляду і контролю, і намагатися в будь-якому випадку розмежувати, де саме закінчується і починається нагляд досить складно [9, с. 233].

Згідно із ст. 259 КЗпП України, нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю здійснюють спеціально уповноважені на те органи та інспекції, які не залежать у своїй діяльності від власника або уповноваженого ним органу, при цьому центральні державні органи виконавчої влади мають повноваження щодо здійснення контролю тільки на тих підприємствах, в установах та організаціях, які перебувають в її функціональному підпорядкуванні. Вищий нагляд за додержанням та правильним застосуванням законів про працю здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами. Таке формулювання свідчить про те, що нагляд за дотриманням трудового законодавства здійснюється виключно органами прокуратури, а інші органи та спеціальні інспекції, відповідні повноваження яких повинні бути закріплені окремими нормативними актами, поєднують функції нагляду і контролю.

Таким чином, поняття «нагляд» і «контроль» не є тотожними, а все розноманіття думок науковців у питанні їх дефініцій породжене саме невизначеністю на законодавчому рівні цих понять.

Література.

1. Конституція України. Чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 серпня 2008 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Жернаков В. Правове регулювання праці: співвідношення трудового і цивільного права. / В. Жераков // Право України. — 2000. — № 7. С. 23-34.
3. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник. / Н. Б. Болотіна. — К.: Вікар, 2003. — 207 с.
4. Коняхин Л.Г. Надзор и контроль за соблюдением законодательства о труде. / Л. Г. Коняхин. — М., 1982.
5. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. / В. К. Колпаков. — К.: Юрінком Інтер, 1999. — С. 675
6. Коваль Л. В. Адміністративне право: Курс лекцій. / Л. В. Коваль. — К.: Вентури, 1996. — 208 с.
7. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. / В. К. Колпаков. — К.: Юрінком Інтер, 1999.-С. 675
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Студеникіна М. С. Государственный контроль в сфере упарвления. / М. С. Студеникіна. — М., 1974 г.